4/2018. Büntető jogegységi határozat

a vádirat benyújtásáig a házi őrizet részleges feloldásáról[1]

A Kúria Büntető Jogegységi Tanácsa a legfőbb ügyész által indítványozott jogegységi eljárásban Budapesten, a 2018. március 12. napján megtartott ülésen meghozta a következő

jogegységi határozatot:

A vádirat benyújtásáig – a terhelt lakóhelyének (tartózkodási helyének) megváltoztatása kivételével – az ügyész hatáskörébe tartozik a házi őrizet részleges feloldása.

Indokolás

I.

A) A legfőbb ügyész a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 33. § (1) bekezdés *c)* pontjában biztosított jogkörében – az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében, elvi kérdésben – jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát indítványozta annak megállapítására, hogy a házi őrizet részleges feloldása a vádirat benyújtásáig az ügyész vagy a nyomozási bíró feladata-e.

Indítványában arra hivatkozott, hogy e kérdésben az ítélkezési gyakorlat megosztott.

Ennek alátámasztására az alábbi nyomozási bírói határozatokra hivatkozott:

1. A gyanúsított védője a házi őrizet részleges feloldását kérte, hogy a gyanúsított a kijelölt lakóhelyét naponta két órára elhagyhassa. Az ügyészség a kérelmet annak elutasítására tett indítványával továbbította a nyomozási bíróhoz. A Kecskeméti Járásbíróság a 2016. szeptember 27-én meghozott 8.Bny.872/2016/2. számú végzésével a határozathozatalt mellőzte, megállapítva, hogy azzal szemben fellebbezésnek nincs helye. A végzés indokai szerint a házi őrizet végrehajtásáról szóló 6/2003. (IV. 4.) IM–BM együttes rendelet (a továbbiakban: Rendelet) 6. § (1) bekezdése szerint ha a terhelt a házi őrizetre kijelölt lakóhelyét, illetőleg tartózkodási helyét meg kívánja változtatni, a bíróságnál – a vádirat benyújtásáig az ügyész útján – indítványozza a házi őrizetet elrendelő határozat módosítását. Ugyanakkor a kérelem a házi őrizet egyszeri feloldására irányult, s nem a lakóhely, tartózkodási hely megváltoztatására, amit nem is érint. Ezért azt mondta ki, hogy a házi őrizet részleges feloldásáról az eljárás ezen szakaszában az ügyész dönt. (A Kecskeméti Járásbíróság a 2016. szeptember 29-én meghozott 8.Bny.872/2016/4. számú végzésével az ügyészség fellebbezését mint törvényben kizártat elutasította.)

1 Megjelent: Magyar Közlöny 2018/68.

2. A gyanúsított védője a házi őrizet részleges feloldását kérte, hogy a gyanúsított a kijelölt lakóhelyét a megjelölt két napon elhagyhassa. Az ügyészség a kérelmet annak helyt adására tett indítványával továbbította a nyomozási bíróhoz. A Kecskeméti Járásbíróság a 2016. október 5-én meghozott 18.Bny.892/2016/2. számú végzésével a határozathozatalt mellőzte, megállapítva, hogy azzal szemben fellebbezésnek nincs helye. Indokai megegyeztek az 1. pontbeli végzésben kifejtettekkel. (A Kecskeméti Járásbíróság a 2016. október 11-én meghozott 18.Bny.892/2016/4. számú végzésével az ügyészség fellebbezését ugyancsak mint törvényben kizártat elutasította.)

3. A gyanúsított védője a házi őrizet részleges feloldását kérte, hogy a gyanúsított a kijelölt tartózkodási helyét a megjelölt napon elhagyhassa. A Debreceni Járásbíróság a 2016. április 13-án meghozott 5.Bny.151/2016/15. számú végzésével a kérelemnek helyt adott, vagyis a kijelölt tartózkodási hely elhagyását engedélyezte.

4. A gyanúsított védője a házi őrizet részleges feloldását kérte, hogy a gyanúsított a kijelölt tartózkodási helyét a megjelölt négy napon elhagyhassa. A Budakörnyéki Járásbíróság a 2016. április 14-én meghozott 4.Bny.92/2016/7. számú végzésével, a házi őrizetet „ideiglenesen” feloldva, a kérelemnek helyt adott, vagyis a kijelölt tartózkodási hely elhagyását engedélyezte.

5. A gyanúsított védője a házi őrizet részleges feloldását kérte, hogy a gyanúsított a kijelölt tartózkodási helyét a megjelölt két napon elhagyhassa. Az ügyészség indítványozta a kérelemnek való helyt adást. A Miskolci Járásbíróság a 2016. június 1-jén meghozott 33.Bny.333/2016/2. számú végzésével a kérelemnek helyt adott, vagyis a kijelölt tartózkodási hely elhagyását engedélyezte.

B) A legfőbb ügyész a 3–5. pontbeli nyomozási bírói határozatokat tartotta helytállónak.

A legfőbb ügyész az indítványában a következőket fejtette ki.

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 138. § (1) bekezdésének második mondata szerint házi őrizet elrendelése esetén a bíróság által kijelölt lakást és az ahhoz tartozó bekerített helyet a terhelt csak a bíróság határozatában meghatározott célból, különösen a mindennapi élet szokásos szükségleteinek biztosítása vagy gyógykezelés céljából, az ott írt időben és távolságra (úti célra) hagyhatja el. Ezzel összhangban a Rendelet 1. § (2) bekezdése akként rendelkezik, hogy házi őrizet elrendelése esetén a bíróság közli a terhelttel, hogy a kijelölt lakást csak a bíróság határozatában megjelölt célból, az ott írt időben és távolságra (úti célra) hagyhatja el.

A fenti rendelkezések kizárólag a bíróságot – ekként a Be. 207. § (1) bekezdése alapján a vádirat benyújtásáig a nyomozási bírót – jogosítják fel annak meghatározására, hogy a terhelt a kényszerintézkedéssel megjelölt ingatlant mikor, milyen feltételekkel hagyhatja el. E jogszabályi rendelkezések nem tesznek különbséget aszerint, hogy a terhelt élethelyzetében mikor következik be olyan változás, amely a házi őrizet ideiglenes feloldását teheti indokolttá. Amennyiben ezek a körülmények a házi őrizet elrendelése idején ismertek, akkor a nyomozási bíró már a kényszerintézkedés elrendeléséről hozott végzésében engedélyezheti a gyanúsítottnak a házi őrizetre kijelölt tartózkodási hely meghatározott időpontokban és úti célokra történő elhagyását. Ha azonban a kényszerintézkedés helyéül kijelölt ingatlan ideiglenes elhagyását szükségessé tevő körülmények csak később merülnek fel, akkor erről az említett jogszabályi rendelkezések folytán szintén bírósági határozattal kell dönteni. Nincs jogszabályi alapja annak, hogy a házi őrizet elrendeléséről hozott végzésben a nyomozási bíró által meghatározott azon feltételeket, hogy a gyanúsított a tartózkodási helyét mikor, milyen távolságra és célból hagyhatja el, az ügyész utóbb maga bővítse ki, ezáltal módosítva a nyomozási bírónak a házi őrizet elrendeléséről hozott határozatát. Az e kérdésben történő döntéshozatalra a jogszabályok az ügyésznek nem adnak felhatalmazást.

A Be. 207. § (2) bekezdésének *a)* pontjában meghatározott általános szabály szerint a nyomozási bíró dönt a vádirat benyújtása előtt a bíróság hatáskörébe tartozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatos indítványokról. A kényszerintézkedésekkel összefüggő, a nyomozási bíróhoz telepített döntési jogkör alóli kivételeket mint speciális szabályokat a Be. külön rögzíti az egyes kényszerintézkedések részletszabályai között. Így a Be. 137. § (7) bekezdése szerint a vádirat benyújtásáig az ügyésznek kell határoznia a lakhelyelhagyási tilalom részleges feloldásáról. Ilyen rendelkezést ugyanakkor a Be.-nek a házi őrizetre vonatkozó 138. §-a nem tartalmaz. A Be. 138. § (3) bekezdése kizárólag az előzetes letartóztatásra vonatkozó egyes rendelkezések alkalmazását írja elő a házi őrizet elrendelése esetén, ugyanakkor a Be. 137. § (7) bekezdésére nem utal vissza.

A Szegedi Ítélőtábla Bnyf.I.427/2009/4. számú, ÍH 2010.8. számon közzétett határozata ezzel egyező álláspontot foglalt el. Az ott kifejtettek szerint a vádirat benyújtása előtt a gyanúsítottal szemben elrendelt házi őrizet részleges feloldása tárgyában az ügyészt csak indítványtételi jog illeti meg, azt azonban a bíróságnak be kell szereznie.

A Rendelet 6. § (1) bekezdése kizárólag azt a kérdést rendezi, amikor a terhelt a házi őrizet helyéül kijelölt lakóhelyét, tartózkodási helyét meg akarja változtatni. Ebből azonban nem lehet levonni azt a – Be. 138. § (1) bekezdésével ellentétes – következtetést, hogy a kényszerintézkedés helyéül kijelölt ingatlant nem érintő kérdésben a nyomozási bíró nem jogosult dönteni.

II.

A Bszi. 32. § (1) bekezdés *a)* pontja szerint jogegységi eljárásnak van helye, ha az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében elvi kérdésben jogegységi határozat meghozatala szükséges.

A Bszi. 33. § (1) bekezdés *c)* pontja alapján a jogegységi eljárást le kell folytatni, ha azt a legfőbb ügyész indítványozza.

A legfőbb ügyész képviselője az indítványát a jogegységi tanács ülésén is fenntartotta. A Kúria Büntető Jogegységi Tanácsa a jogegységi döntés meghozatalát, az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében szükségesnek tartva, az eljárást – a Be. 439. § (1) bekezdésére figyelemmel a Bszi. 34–41. §-ai alapján eljárva – lefolytatta.

III.

A Kúria Büntető Jogegységi Tanácsának álláspontja a jogszabályok értelmezése kapcsán a következő:

1. A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvényben (a továbbiakban: korábbi Be.) 2000. március 1. napjával – a módosító 1999. évi CX. törvény 65. §-ával – került szabályozásra a házi őrizet jogintézménye.

Az 1999. évi CX. törvény javaslata a 65. §-hoz fűzött indokolás 3. pontjában eleve azt rögzítette, hogy

„a lakhelyelhagyási tilalom sajátos formájaként rendelkezik a házi őrizetről”.

A házi őrizet ezen jellege világosan kitűnt a szabályozásból. Egyrészt a lakhelyelhagyási tilalomra vonatkozó alcím megmaradt, illetőleg a módosítást követően közössé vált. Másrészről: szemben azzal, hogy a lakhelyelhagyási tilalom elrendeléséről a vádirat benyújtásáig az ügyész, azt követően a bíróság határozott [korábbi Be. 99. § (3) bekezdés első mondat], a terhelti jogokat súlyosabban korlátozó házi őrizetet a bíróság „a lakhelyelhagyási tilalom keretében” rendelhette el [korábbi Be. 99/B. § (1) bekezdés első mondat]. Végül közös új rendelkezéssé vált, miszerint „a vádirat benyújtásáig az ügyész, azt követően a bíróság a terhelt kérelmére a lakhelyelhagyási tilalmat részlegesen feloldhatja” [korábbi Be. 99/A. § (2) bekezdés első mondat], valamint a lakhelyelhagyási tilalmat elrendelő határozatban előírhatóvá vált, hogy a terhelt meghatározott időközönként a rendőrségen jelentkezzék [korábbi Be. 99. § (4) bekezdés].

Ezáltal a 2000. március 1. napjától a korábbi Be. hatálya alatt kialakított jogalkalmazói gyakorlat számára nem volt, de nem is lehetett kétséges, hogy a házi őrizet – erre vonatkozó külön rendelkezés hiányában is – további korlátozás alá eshet, és részlegesen feloldható. A korábbi Be. 99/B. § (2) bekezdése azt mondta ki, hogy a házi őrizet elrendelése esetén a lakhelyelhagyási tilalom elrendelésére, tartamára, illetőleg fenntartására az előzetes letartóztatás elrendelésére (korábbi Be. 379/A–379/C. §), meghosszabbítására, illetőleg fenntartására vonatkozó rendelkezéseket (korábbi Be. 95. §) kell alkalmazni.

A korábbi Be. 404. § (1) bekezdés *n)* pontja alapján kiadott, a házi őrizet végrehajtásáról szóló 2/2000. (II. 26.) IM–BM együttes rendelet [a továbbiakban: 2/2000. (II. 26.) IM–BM együttes rendelet] egyetlen kérdésben, éspedig abban írt elő a házi őrizetre nézve eltérő szabályt, hogy a terhelt lakóhelyének (tartózkodási helyének) megváltoztatását a bíróság engedélyezi (3. §).

A 2/2000. (II. 26.) IM–BM együttes rendelet 3. §-ában foglaltakat a jogalkalmazói gyakorlat egységesen követte; azt nem tette kérdésessé, hogy a vádirat benyújtásáig az ügyész hatáskörébe tartozik-e a házi őrizet egyébkénti részleges feloldása.

2. A Be. 2003. július 1-jén – a 2002. évi I. törvény 82. §-ának módosítása folytán – akként lépett hatályba, hogy a Be. VIII. Fejezet III. Címében és a normaszövegben külön-külön alcím alatt immár elkülönítetten szabályozta a lakhelyelhagyási tilalmat (Be. 137. §) és a házi őrizetet (Be. 138. §).

A 2002. évi I. törvény javaslatának a 82. §-hoz rendelt indokolása 1. pontjából kitűnően – utalva az 1999. évi CX. törvényre – nem változtatott azon, hogy „a házi őrizet […] a lakhelyelhagyási tilalom egyik sajátos esete”.

3. A lakhelyelhagyási tilalomra és a házi őrizetre vonatkozó rendelkezések azóta újabb módosítások alá estek, de a szabályozás lényege az alábbiakban változatlan.

A lakhelyelhagyási tilalom elrendeléséről a bíróság határoz. A lakhelyelhagyási tilalmat elrendelő határozatában a bíróság előírhatja, hogy a terhelt meghatározott időközönként a rendőrségen jelentkezzék, és a lakhelyelhagyási tilalom célját biztosító más korlátozásokat is elrendelhet [Be. 137. § (3) bekezdés első és második mondat].

A lakhelyelhagyási tilalom megszüntetésére a vádirat benyújtásáig az ügyész is jogosult [Be. 137. § (8) bekezdés második mondat].

Ha a lakhelyelhagyási tilalom tartama alatt a terhelt életkörülményeiben olyan lényeges változás következik be, amely miatt a tilalommal érintett terület, körzet elhagyása vagy a tartózkodási hely, illetőleg lakóhely megváltoztatása szükséges, a vádirat benyújtásáig az ügyész, azt követően a bíróság a terhelt kérelmére a lakhelyelhagyási tilalmat részlegesen feloldhatja [Be. 137. § (7) bekezdés első mondat].

A házi őrizetet a bíróság rendelheti el. Ez a Be. 138. § szövegezéséből annak ellenére nyilvánvaló, hogy ilyen konkrét megfogalmazást tartalmaz. Miután azonban személyi szabadságot elvonó vagy korlátozó kényszerintézkedés (utóbbiak között van a lakhelyelhagyási tilalom és a házi őrizet) elrendeléséről [Be. 210. § (1) bekezdés *a)* pont] és a házi őrizet meghosszabbításáról [Be. 210. § (1) bekezdés *b)* pont 2. fordulat] a vádirat benyújtásáig a nyomozási bíró határoz, a kérdés közvetve elrendezett.

A házi őrizet tekintetében nincs a lakhelyelhagyási tilalom megszüntetésére az ügyészt a vádirat benyújtásáig feljogosító, a Be. 137. § (8) bekezdés második mondatának megfelelő szabály. Ez nem okoz problémát, mert az előzetes letartóztatást a vádirat benyújtásáig az ügyész is megszüntetheti [Be. 136. § (4) bekezdés], márpedig a Be. 138. § (3) bekezdése alapján a házi őrizet megszüntetésére az előzetes letartóztatás megszüntetésére vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, s a Be. e körben megjelöli a 136. § (4) bekezdését.

4. A házi őrizet tekintetében kétségtelenül nincs a lakhelyelhagyási tilalom részleges feloldását engedő Be. 137. § (7) bekezdésének, valamint a lakhelyelhagyási tilalom további korlátozását engedő Be. 137. § (3) bekezdésének megfelelő vagy legalább azokra visszautaló szabály.

A hiányzó szabályozás továbbra is kizárólag annak megfontolásával hidalható át, hogy a házi őrizet a lakhelyelhagyási tilalom sajátos – a terhelti jogokat súlyosabban korlátozó – formája. Ez azonban jogalkalmazói gyakorlat, ami a jogirodalom által sem vitatott, legfeljebb olyan álláspont ismert, hogy a házi őrizet az előzetes letartóztatás és a lakhelyelhagyási tilalom között elhelyezkedő jogintézmény. Ez azonban mindössze azt juttatja kifejezésre, hogy a házi őrizet jelenleg formálisan külön szabályozott.

A Kúria BH 2014.238. számon közreadott döntése is ennek megfelelő. Az eseti döntés bevezető összefoglalójában a Be. 137. § (7) bekezdése és a Be. 138. § (1) bekezdése került megjelölésre, ami világossá teszi, hogy a lakhelyelhagyási tilalom szabálya érvényesül a házi őrizet tekintetében.

A legfőbb ügyész indítványa mindezt az egységes és következetes értelmezést és joggyakorlatot nem érintette, nem kifogásolta.

5. Helyes az a legfőbb ügyészi hivatkozás, hogy a Be. 207. § (2) bekezdés *a)* pontja alapján a nyomozási bíró dönt a vádirat benyújtása előtt a bíróság hatáskörébe tartozó (személyi szabadságot elvonó és korlátozó) kényszerintézkedésekkel kapcsolatos indítványokról.

Ugyanígy helytálló az érvelésének lényege, miszerint a Be. 138. § (3) bekezdése kizárólag az előzetes letartóztatásra vonatkozó egyes rendelkezések házi őrizetre alkalmazását írja elő, azaz nincs visszautalás a Be. 137. § (7) bekezdésére, amely alapján a vádirat benyújtásáig az ügyész a terhelt kérelmére a lakhelyelhagyási tilalmat részlegesen feloldhatja.

6. Pusztán azonban azért, mert a Be. nem tartalmaz semmiféle visszautalást a lakhelyelhagyási tilalomra adott szabályozásra, nem jelenti azt, hogy a házi őrizet részleges feloldása és további korlátozása nem létező jogintézmény volna.

A házi őrizet szabályozása eleve – éppen a lakhelyelhagyási tilalom jellege miatt nem véletlenül – részleges. A részleges szabályozás ugyanakkor nyilvánvalóan tudatos, mert nem lehet kétséges, hogy a házi őrizet elrendelését követően ugyancsak bekövetkezhet a terhelt életkörülményeiben olyan lényeges változás, amely az elrendelés korrekcióját igényelheti.

A legfőbb ügyész a házi őrizet részleges feloldhatóságát és további korlátozhatóságát alkalmazhatónak látja, az ügyész vádirat benyújtása előtti részleges feloldási hatáskörét azonban nem fogadja el.

7. A Legfőbb Ügyészség LFNIGA/80/2016. számú, a Be. alkalmazásának egyes kérdéseiről szóló Emlékeztetője a 106.1.1) pontban úgy szól, hogy: „A Be. 138. § (3) bekezdésére, valamint a 6/2003. (IV. 4.) IM–BM rendelet 6. §-ának (1) bekezdésére figyelemmel a házi őrizet kereteinek, feltételeinek módosítását – a kényszerintézkedés részleges feloldását – célzó terhelti kezdeményezést az ügyész indítványával együtt a nyomozási bíróhoz küldje meg.”

Ezt az álláspontot tükrözi a legfőbb ügyész indítványa is.

A Be. 138. § (3) bekezdése azonban nem vonatkozhat a házi őrizet részleges feloldására, miután csupán azt mondja ki, hogy a házi őrizet elrendelése esetén e kényszerintézkedés elrendelésére, tartamára, illetőleg fenntartására, valamint megszüntetésére az előzetes letartóztatás elrendelésére, meghosszabbítására, illetőleg fenntartására, valamint megszüntetésére vonatkozó rendelkezéseket [130. § (1) bekezdés, 131. §, 132. § (1) és (2) bekezdés, 136. § (2)–(4) bekezdés] kell alkalmazni. Az előzetes letartóztatást érintően a részleges feloldás eleve értelmezhetetlen.

A Rendelet 6. § (1) bekezdése pedig úgy szól, hogy ha a terhelt a házi őrizetre kijelölt lakóhelyét, illetőleg tartózkodási helyét meg kívánja változtatni, a bíróságnál – a vádirat benyújtásáig az ügyész útján – indítványozza a házi őrizetet elrendelő határozat módosítását. Ha a terhelt lakóhelye, illetőleg tartózkodási helye – a bíróság engedélyével – megváltozik, a bíróság erről értesíti a házi őrizettel kapcsolatos feladatokat addig végző rendőrkapitányságot, valamint az új lakóhely (tartózkodási hely) szerinti rendőrkapitányságot.

A Rendelet a Be. 604. § (2) bekezdés *h)* pontja alapján került kiadásra, így a Rendelet 6. § (1) bekezdése – miként korábban a 2/2000. (II. 26.) IM–BM együttes rendelet 3. §-a – alkalmazandó, ám az abban foglalt rendelkezés egyedül a terhelt lakóhelyének (tartózkodási helyének) megváltoztatására vonatkozik, míg a házi őrizet feloldására egyebekben már nem. Ezért – szemben a legfőbb ügyész által utalt, ÍH 2010.8. szám alatt közzétett döntés indokolásával – nem hívható fel akként, hogy e rendelkezés teremti meg a házi őrizet részleges feloldásának lehetőségét.

Ily módon mindaz, amit a legfőbb ügyész a Be. 138. § (1) bekezdés második mondatából és a Rendelet 1. § (2) bekezdéséből kiemelt, az magára a házi őrizet elrendelésére vonatkoztatható, amitől meg kell különböztetni az ahhoz képest utóbbi korrekciót (részleges feloldást, további korlátozást).

Egyébiránt ha – ami már ismertetésre került – az ügyész jogköre a házi őrizet vádemelés előtti megszüntetéséig terjed, akkor az értelemszerűen felöleli az alakító jellegű döntéshozatalt is.

8. A Be. 12. § (4) bekezdése értelmében a vádirat benyújtása előtt a bíróság feladatait – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – a nyomozási bíró látja el.

A törvény eltérő rendelkezésének tekintendő az, hogy a formálisan a lakhelyelhagyási tilalomra megfogalmazott Be. 137. § (7) bekezdés első mondata értelemszerűen vonatkozik a házi őrizet vádirat benyújtása előtti részleges feloldására is.

IV.

A Kúria Büntető Jogegységi Tanácsa a kifejtettek alapján az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében – a Bszi. 37. § (1) bekezdése szerinti ülésen eljárva – jogegységi határozatot hozott, és megállapította, hogy – leszámítva a terhelt lakóhelyének (tartózkodási helyének) megváltoztatását – a vádirat benyújtásáig az ügyész hatáskörébe tartozik a házi őrizet részleges feloldása.

A jogegységi határozatot a Bszi. 42. § (1) bekezdése alapján a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzéteszi.

Budapest, 2018. március 12.

Dr. Székely Ákos s. k.,
a jogegységi tanács elnöke

Dr. Feleky István s. k.,
előadó bíró

Dr. Molnár Gábor Miklós s. k.,
bíró

Dr. Márki Zoltán s. k.,
bíró

Dr. Csák Zsolt s. k.,
bíró

a jogegységi tanács tagjai

TARTALOMJEGYZÉK

4/2018. Büntető jogegységi határozat ---- 1
a vádirat benyújtásáig a házi őrizet részleges feloldásáról ---- 1
Indokolás ---- 1
I. ---- 1
II. ---- 3
III. ---- 3
IV. ---- 6